

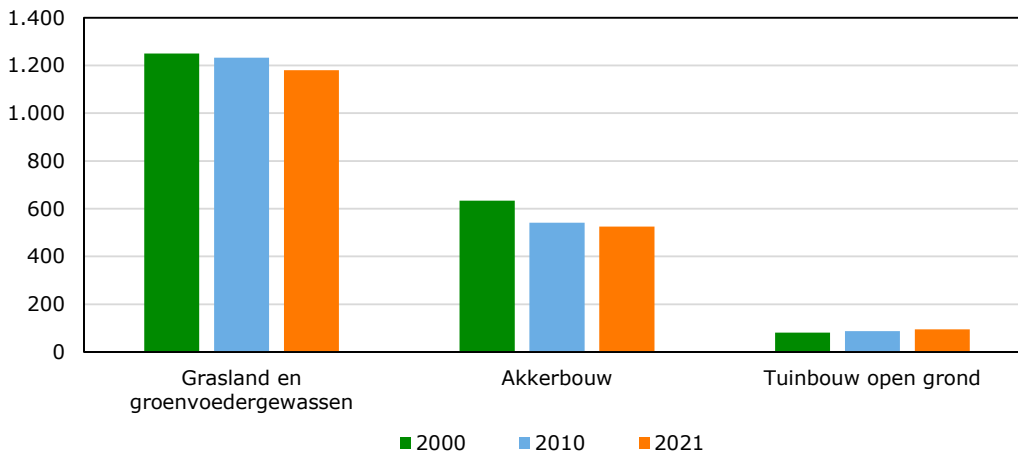
Groter areaal groenten in akker- en tuinbouw

Huib Silvis en Martien Voskuilen

Vanaf de eeuwwisseling is het areaal cultuurgrond jaarlijks met gemiddeld 0,4% gedaald. De verschuivingen in het grondgebruik zijn beperkt gebleven. Het aandeel grasland en groenvoedergewassen nam toe met twee procentpunten, dat van de akkerbouw daalde met drie procentpunten en dat van de tuinbouw in de open grond nam met een procentpunt toe. Zowel in de akkerbouw als in de tuinbouw steeg de omvang van het areaal groenten.

Areaal cultuurgrond daalt

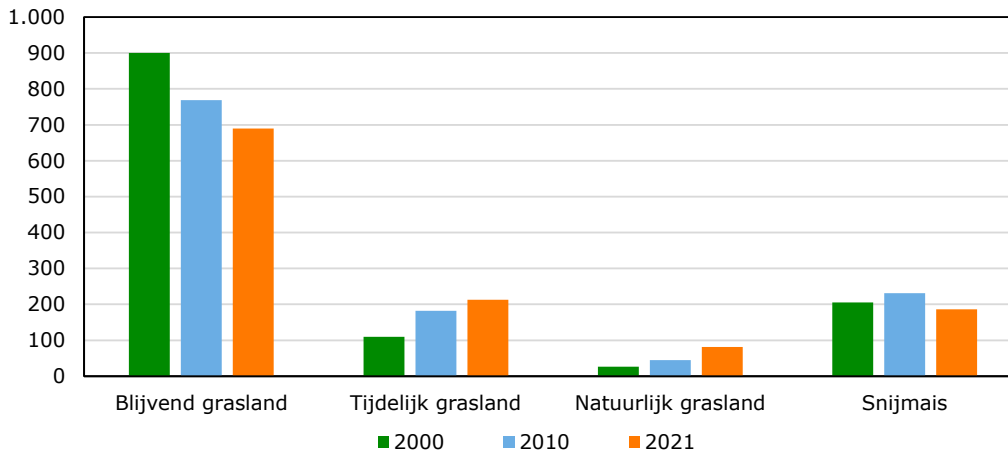
Het areaal cultuurgrond in gebruik bij de geregistreerde land- en tuinbouwbedrijven is in 2021 uitgekomen op 1,8 mln. ha. Tussen 2000 en 2016 is het areaal met gemiddeld 0,5% per jaar verminderd, maar daarna is het areaal cultuurgrond vrijwel gelijk gebleven. De onttrokken cultuurgrond is vooral gebruikt voor woongebieden en bedrijventerreinen, waaronder distributiecentra. Ook is er meer ruimte gemaakt voor recreatieterreinen, bossen en natuurgebieden. In 2021 was 65% van het areaal cultuurgrond in gebruik voor grasland en groenvoedergewassen, 29% voor akkerbouwgewassen en 5% voor tuinbouw in de open grond (figuur 1). De glastuinbouw beslaat ongeveer 11.000 ha, minder dan 1% van het totale areaal cultuurgrond.

Figuur 1 Areaal (1.000 ha) cultuurgrond naar soort teelt in 2000, 2010 en 2021
Bron: CBS-Landbouwteiling.

Minder blijvend grasland

Het areaal grasland en voedergewassen bestaat voor 99% uit grasland en snijmais. Overige groenvoedergewassen zoals voederbieten en luzerne beslaan amper 1% van dit areaal. Er worden drie soorten grasland onderscheiden (figuur 2). Blijvend grasland is grasland dat minimaal vijf jaar achtereen op hetzelfde perceel wordt geteeld, met een opbrengst van meer dan vijf ton droge stof per ha per jaar. Voor natuurlijk grasland geldt onder meer een opbrengst van minder dan vijf ton droge stof per ha per jaar. Tijdelijk grasland is grasland dat maximaal vier jaar achtereen op hetzelfde perceel wordt geteeld.

Figuur 2 Areaal (1.000 ha) grasland en groenvoedergewassen in 2000, 2010 en 2021
Bron: CBS-Landbouwteiling.

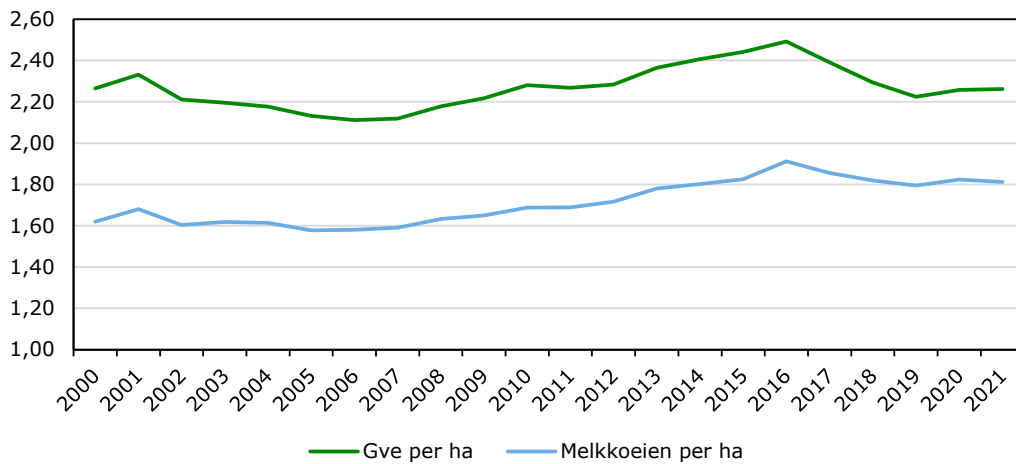
Over de periode 2000-2021 daalde het areaal blijvend grasland flink, maar stegen de arealen tijdelijk grasland en natuurlijk grasland. Veranderingen in de registratie en definities kunnen hierbij een rol spelen. Zo nam in 2003 het areaal blijvend grasland met 102.400 ha af en het areaal tijdelijk grasland met bijna 90.000 ha toe. Bij natuurlijk grasland zijn er eveneens wijzigingen geweest in de afbakening.

Sinds de invoering van de derogatie in 2006 - de mogelijkheid om meer stikstof per ha uit dierlijke mest te gebruiken - is het areaal grasland nauwelijks afgenomen. Een derogatiebedrijf moet minimaal 80% van het areaal landbouwgrond gebruiken als grasland (voor 2014 was dat 70%). Deze eis in

combinatie met de grote deelname aan de derogatie heeft waarschijnlijk bijgedragen aan de beperkte daling van het areaal grasland. Als gevolg hiervan is het areaal snijmais afgenomen.

Minder koeien door fosfaatmaatregelen

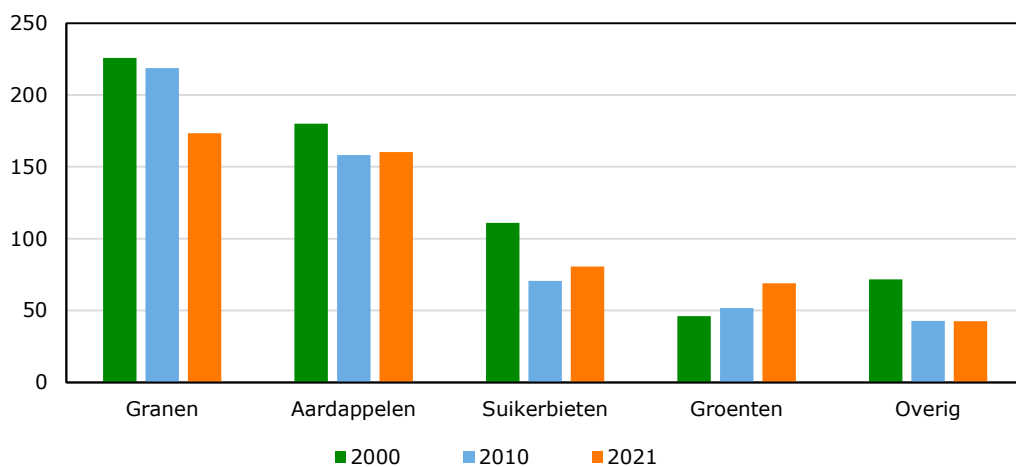
De melkproductie is jarenlang begrensd geweest door de melkquotering. De afschaffing hiervan in 2015 leidde tot een snelle stijging van de melkproductie. Hierdoor kwam de fosfaatproductie ruim uit boven het sectorplafond. Om de derogatie te behouden, is overgegaan tot het fosfaatreductieplan en de invoering van het fosfaatrechtenstelsel. Dankzij deze maatregelen is de fosfaatproductie weer teruggebracht. De geschetste ontwikkeling is terug te zien in figuur 3. In 2021 was de veedichtheid teruggebracht naar 2,26 gve per ha, tegen 2,49 gve per ha in 2016. In de bijlage zijn de regionale verschillen in veedichtheid opgenomen (kaart 1).

Figuur 3 Aantal stuks grootvee (gve) en melkkoeien per ha op melkveebedrijven, 2000-2021
Bron: CBS-Landbouwteiling, bewerking Wageningen Economic Research.

Akkerbouw: minder granen, meer groenten

Het areaal akkerbouw is vooral in het eerste decennium van deze eeuw sterk afgenomen. Het aandeel in het totale areaal is gedaald van 32% naar 29%. De arealen granen, aardappelen en suikerbieten waren in 2021 fors lager dan in 2000 (figuur 4). Daarentegen is het areaal groenten gestegen. Voorbeelden van akkerbouwgroenten zijn uien en winterpeen.

Figuur 4 Areaal (1.000 ha) akkerbouwgewassen in 2000, 2010 en 2021
Bron: CBS-Landbouwteiling.

Granen

Granen zijn met 173.000 ha (exclusief snijmais) in 2021, 33% van het Nederlandse akkerbouwareaal, in oppervlakte gemeten het meest voorkomende akkerbouwgewas. In 2010 was het aandeel in het akkerbouwareaal nog 40%. Granen worden vooral vanwege de vruchtwisseling in het bouwplan opgenomen. De afgelopen jaren bedroeg de graanproductie (exclusief mais) in Nederland circa 1,7 mln. ton, minder dan 1% van de productie in de EU-27. Het belangrijkste graangewas in Nederland is zachte tarwe. Het overgrote deel van de in Nederland geteelde tarwe is door het lage eiwitgehalte niet bakwaardig en vindt zijn weg naar de diervoederindustrie.

Aardappelen

Het totale areaal aardappelen bedroeg 160.000 ha in 2021. Het leeuwendeel wordt op contractbasis geteeld, bewaard en afgeleverd.

- *Consumptieaardappelen*: In 2021 werden 71.400 ha consumptieaardappelen gepoot: 7% minder dan het voorafgaande seizoen. De totale oogst bedroeg 3,3 miljoen ton in 2021 (voorlopig cijfer), 11% minder dan het jaar ervoor. Voor consumptieaardappelen bestaat een grote diversiteit aan contractvormen (zoals hectarecontract, poolcontracten, klikcontract) maar telers kunnen ook kiezen voor de vrije handel of de termijnmarkt.
- *Pootaardappelen*: Jaarlijks worden circa 500 verschillende aardappelrassen vermeerderd. In 2021 bedroeg het totale areaal pootaardappelen 43.800 ha tegen 38.500 ha in 2010. Pootaardappelen brengen veelal hogere prijzen op dan consumptieaardappelen. De oogst van pootaardappelen bedroeg 1,5 mln. ton in 2020. Hiervan werd ongeveer 1 mln. ton goedgekeurd door de NAK. Pootaardappelen worden veelal op contract geteeld waarbij per ras onder andere afspraken over klasse, maatsortering en leveringsmoment worden vastgelegd.
- *Zetmeelaardappelen*: De teelt van zetmeelaardappelen vindt grotendeels plaats in de veenkoloniën. Het areaal lag in 2000 op 51.000 ha, maar daalde mede door wijzigingen in het Europese marktordeningsbeleid naar minder dan 42.500 ha in 2014. Sindsdien is het areaal zetmeelaardappelen weer toegenomen tot ruim 45.000 ha in 2021. Zetmeelaardappeltelers zijn lid van de coöperatie Avebe en hebben rechten om aan deze verwerker te leveren.

Suikerbieten

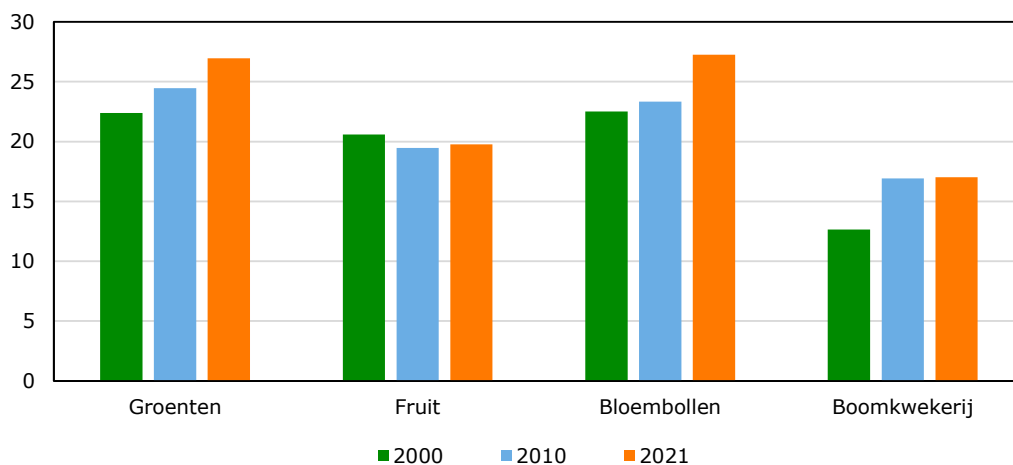
In Nederland werd in 2021 op in totaal 81.000 ha suikerbieten geteeld. De teelt vindt voornamelijk plaats op kleigrond, maar deels ook op zand-, dal- en lössgronden. De bieten worden verwerkt door Cosun Beet Company in Dinteloord (Noord-Brabant) en Vierverlaten (Groningen). Van oudsher is suikerbiet een van de belangrijkste akkerbouwgewassen, mede door een relatief hoog saldo (financiële opbrengsten minus toegerekende kosten). Het wegvallen van de suikerquotering resulteerde aanvankelijk in een areaaluitbreiding naar 85.000 ha in 2017 en 2018, maar als gevolg van lage suikerprijzen in de afgelopen jaren is het areaal teruggebracht.

Rustgewassen

Het aandeel rustgewassen in het bouwplan van akkerbouwbedrijven is de afgelopen tien jaar met vijf procentpunten afgenomen tot 42%. Rustgewassen zijn over het algemeen gunstig voor de structuur, gezondheid en het organisch stofgehalte van de bodem. Het zijn bijna altijd zogenaamde maaigewassen (zoals graan en grasland) met een relatief laag saldo. De rustgewassen zijn een voorwaarde om de hoogsalderende gewassen, meestal wortel- of rooigewassen die veel van de grond vragen, te kunnen blijven telen. Granen, graszaad, handelsgewassen, peulvruchten, groenbemestingsgewassen, grasland en groenvoedergewassen (exclusief snijmais) zijn aangemerkt als rustgewassen. Binnen het areaal rustgewassen zijn granen de belangrijkste teelt (63% in 2020) gevolgd door grasland (23%). Grasland in het bouwplan van een akkerbouwbedrijf kan in de vorm van samenwerking met een veehouder, waarbij de veehouder het grasland in gebruik heeft en de akkerbouwer de grond van de veehouder in gebruik neemt voor bijvoorbeeld de teelt van aardappelen.

Tuinbouw in de open grond: meer groenten en bloembollen

Het areaal opengrondtuinbouw beslaat 5% van het agrarisch grondgebruik in 2021, tegen 4% in 2000. Binnen de sector wordt onderscheid gemaakt tussen groenten, fruit, bloembollen en boomkwekerij. Terwijl het areaal fruit in 2021 lager is dan in 2000, zijn de arealen van de andere drie gewasgroepen groter dan in 2000 (figuur 5).

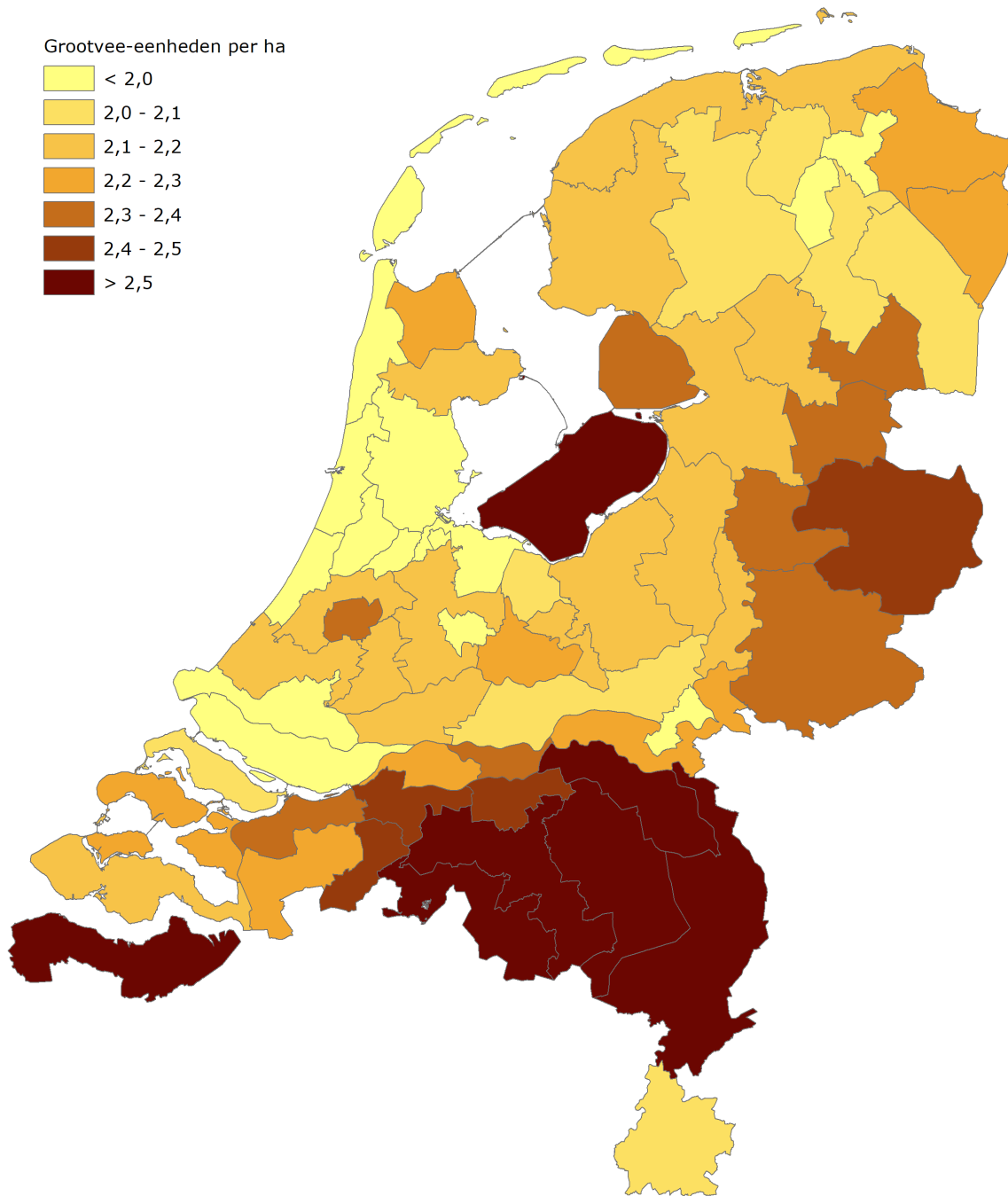

Figuur 5 Areaal (1.000 ha) tuinbouw in de open grond in 2000, 2010 en 2021

Bron: CBS-Landbouwteiling.

In de vollegrondsgroenteteelt zijn asperges, spruitkool, prei en bloemkool belangrijke gewassen (in ha gemeten). Peren zijn het belangrijkste product van de Nederlandse fruitteelt, zowel in volume als in productiewaarde. Appels komen op de tweede plaats. De bloembollenteelt in Nederland beslaat intussen ruim 27.000 ha. Tulpen en lelies zijn verreweg de belangrijkste gewassen. Circa 30% van de tulp wordt afgezet in de droogverkoop voor gebruik als bol in parken en tuinen, maar het merendeel is bestemd voor de broeierij. De boomkwekerij omvat een aantal gewasgroepen die ieder een eigen teeltsysteem en vaak ook een specifieke afzetmarkt hebben. Boomkwekerij is gedeeltelijk een eenjarige teelt (zoals vaste planten), en gedeeltelijk meerjarig (zoals laan- en parkboomteelt). De ideale grondsoort kan per gewasgroep verschillen. Sommige deelsectoren zijn toeleverend aan andere, zoals bos- en haagplantsoen aan de laan- en parkboomteelt.

Dit bericht over het agrarisch grondgebruik is mede gebaseerd op de *Staat van Landbouw en Voedsel; Editie 2021*. Wageningen/Heerlen/Den Haag, Wageningen Economic Research en Centraal Bureau voor de Statistiek, Rapport 2022-013.

Kaart 1 Aantal stuks grootvee per ha op melkveebedrijven naar landbouwgebied, 2021
Bron: CBS-Landbouwtelling, bewerking Wageningen Economic Research.

Meer informatie

Dr.ir. H.J. Silvis, senior onderzoeker
T +31 (0)70 3358 168
E huib.silvis@wur.nl
www.wur.nl/economic-research

2022-043